

NEMZETI HIMNUSZUNK

Közel két évszázad telt el azóta, hogy nemzeti *Himnuszunk* megszületett. Kölcsey Ferenc 1823. január 22-én Szatmárcsekén fejezte be a költemény szövegét és még öt esztendőnek kellett eltelnie, hogy 1828 végén az *Auróra* című folyóiratban a nyilvánosság elé kerüljön. Valójában a tizenkilencedik század harmincas éveinek közepétől kibontakozó reformkorban lett népszerű és vált a nemzeti identitás egyik szimbólumává. A negyvenes években a pesti Nemzeti Színház pályázatot hirdetett megzenésítésére, ezt, mint mindenki tudja, Erkel Ferenc dallama nyerte meg. Először a színház énekkara énekelte el nyilvánosan, igen hamar az egész országban elterjedt, 1844-ben már egy nyilvános ünnepséget nyitottak meg vele. Ezzel Kölcsey és Erkel műve a nemzeti imádság rangjára emelkedett.

A magyar himnuszunk valóságos élettörténete van: voltak a nemzet életében feledhetetlen pillanatok, így 1848-ban, 1956-ban vagy 1989-ben, midőn a *Himnusz* a történelmi újrakezdés és a nemzeti összetartozás bizonyosságaként fogta egybe a szíveket. És voltak idők, midőn a *Himnusz* nyilvános és közös megszólaltatása tiltva volt: a szabadságharc vérbe fojtása után, az 1919-es vörös diktatúra idején vagy az elszakított magyarság körében egészen az 1989-1990-es történelmi változásokig. Igaz, ezután is csak óvatosan és nem egyszer szorongó szívvel merték énekelni Erdély, Felvidék, Kárpátalja magyarjai. Az erdélyi református egyház elővigyázatos bölcsességgel vette fel hivatalos énekeskönyvébe a zsoltárok és dicséretetek közé, hogy ne emelhesen vétőt a mindig gyanakvó hatalom. A *Himnusz* sorsa ennyiben a magyarság történelmi sorsának tükrö: az elszakított magyarság esetében is. Kifejezi ezt a sorsot, egyszermind alakítja is.

A költeményben: a szakrális szöveg, a dallam és a nemzeti sors mintegy összefonódott egymással, és ez a történelmi összefonódás szakralizálta Kölcsey és Erkel művét. A magyar nemzet mindig történelmi sorsának mélypontján vagy éppen magaslatain ragaszkodott leginkább himnuszához. Mondják, az ötvenes években a Rákosi-féle zsarnokság idején a *Himnusz* szövege nyilvánosan alig hangzott fel, gondolom, a Teremtő verskezdő megszólítása zavarta a zsarnoki hatalmat, szóval az ötvenes években a diktátor arra készült, hogy új

nemzeti himnuszt ajándékoz az országnak. Illyés Gyulát és Kodály Zoltánt szemelte ki szerzőinek. Mindenesetre megszegyenülten kellett elsompolyognia, midőn egy operaházi díszünnepségen mindezt szóvá tette Kodály előtt. „Nincs rá szükség, a régi bevált” – mondotta volt a tanúk szerint az ősz mester, és ezzel a kopasz diktátor perverz ötlete lekerült a napirendről.

A magyar *Himnusz* mindig felzengett, ha szövegszerűen nem is az állami ünnepeken, de például a katolikus szentmisék és protestáns istentiszteletek végeztével. Kölcsey *Himnuszát* Erdély- és Kárpátalja-szerzte többnyire ma is templomokban éneklük, korábban viszonylag ritka volt, manapság mindinkább gyakori az a politikai vagy társadalmi esemény, amelyen felhangzik az „Isten, áldd meg a magyart”. Pedig ha a kolozsvári költőnek, Kányádi Sándornak igaza van abban, hogy „a vers az, amit mondani kell”, akkor a *Himnusz* az, amit énekelni kell. Kölcsey költeménye és Erkel dallama együtt alkotója nemzeti létünk és identitásunk egyik leginkább hatékony: öntudatot alapozó és közösséget teremtő szimbólumát. Igazából ezek a nemzeti szimbólumok, mint amilyen a piros-fehér-zöld lobogó, a magyar szent korona, nemzeti ünnepeink: Szent István napja, március 15-e és október 23-a, a magyar történelem nagy hőseinek és eseményeinek emléke, alapozzák meg és teszik teherbíróvá a magyarság nemzeti tudatát és szolidaritását. Természetesen ez a tudat és szolidaritás mindig gondozást kíván – ezért vagyunk most együtt a Magyar Kultúra Napján: *Himnuszunk* ünnepén.

A szimbolikus szerepet kapott emlékek és fogalmak között, éppen kudarcokban bővelkedő történelmünk következtében, többnek is gyászos és tragikus színezete van. Miként a *Himnusz* történelmi visszatekintésének és nemzeti számvetésének rendjében is, hiszen Kölcsey a honfoglalás, az országalapítás és a katonai győzelmek biztató emlékeinek felidézését követve maga is a „rabló mongol nyílára”, a „török rabigájára”, „vert hadunk csonthalmaira”: az elnyomatás, az üldöztetés, a viszálykodás nemzetet pusztító eseményeire emlékezve vallja meg a magyarság vétekeit, és kér Istentől feloldozást.

Mintha volna a *Himnusz*nak egy virtuális történelmi erőtere és jelentésvilága, ez mindazt összefogja, ami a nemzet történelmében siker és kudarc volt: az országépítő munkát és az országos pusztulást. Ebben a virtuális történelmi erőtérben mi, mai magyarok számon tarthatjuk azokat a történelmi eseményeket is, amelyek már Kölcsey kora után szakadtak reánk. A *Himnusz* történelmi visszatekintésében mi ott érezzük Világost és Trianont, ott érezzük elveszített háborúinkat, levertt forradalmainkat, országunk feldarabolását, százezrek menekülését, milliók erőszakos halálát – a

„holtak vérét” és a „kínzó rabság könnyeit”. A *Himnusz* panaszai, fájdalom, mindig újra érvényesekké válnak, és a történelmi számvetést, a bűnök megvallását, a lélek katarziszát csak ritkán követi nemzeti felemelkedés.

Kölcsey *Himnusza*, miként ezt az imént állítottam, a nemzeti szimbólumok magaslatára emelkedett, és ezen a magaslaton a magyarság élettörténetének drámai tapasztalatait foglalja össze. Minderre azért lehetett alkalmas, mert mint költői mű is a kivételesen magasrendű alkotásai közé tartozik. Megvallom, Kölcsey *Himnuszt* én nem tudom meghatottság nélkül hallgatni és énekelni – egyrészt a nevezetes költemény evokatív, azaz megszólító ereje miatt, másrészt a minden sorát átjáró történelmi és személyes emlékek következtében. Bizonyára vannak olyan nemzeti himnuszok, amelyek nem költői szépségük és erejük által szólítják meg a tágasabb emberi közösséget, de mint ennek a közösségnek a vallomásai eleve szakrális fény övezi őket. Kölcsey Ferenc költeménye mint költői mű is az emberi lélek mélyére hatol: közösségi emlékeket kelt életre, az emberi identitás alapozza meg és tartja életben. A *Himnusz* valóban imádság és ennek a nemzeti imádságnak: múltba tekintésnek, közösségi számvetésnek identitás-megtartó, vagy ha kell, identitás-teremtő ereje van.

Erre gondolok most, midőn két nagy magyar közösségben: Erdélyben és Kárpátalján tehetek arról vallomást, hogy meggyőződésem szerint Kölcsey nagy költői művének az én személyes világomban és nemzetem ennél jóval tágasabb világában hol a helye: a gondolkodásunkban és a szívünkben van a helye. A magyar *Himnusz*, kijelenthetem, nemzeti történelmünk, létezésünk és közösségünk foglalata.